

TRACTATENBLAD

VAN HET

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

JAARGANG 2011 Nr. 130

A. TITEL

*Protocol van Cartagena inzake bioveiligheid bij het Verdrag inzake biologische diversiteit;
(met Bijlagen)
Montreal, 29 januari 2000*

B. TEKST

De Engelse en de Franse tekst van het Protocol zijn geplaatst in *Trb.* 2000, 100. Zie ook *Trb.* 2001, 170.

Op 15 oktober 2010 is te Nagayo een Aanvullend Protocol bij het onderhavige Protocol tot stand gekomen. De Engelse en de Franse tekst¹⁾ van het Aanvullend Protocol luiden als volgt:

Nagoya-Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and redress to the Cartagena Protocol on Biosafety

The Parties to this Supplementary Protocol,

Being Parties to the Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity, hereinafter referred to as “the Protocol”,

Taking into account Principle 13 of the Rio Declaration on Environment and Development,

Reaffirming the precautionary approach contained in Principle 15 of the Rio Declaration on Environment and Development,

¹⁾ De Arabische, de Chinese, de Russische en de Spaanse tekst zijn niet opgenomen.

Recognizing the need to provide for appropriate response measures where there is damage or sufficient likelihood of damage, consistent with the Protocol,

Recalling Article 27 of the Protocol,

Have agreed as follows:

Article 1

Objective

The objective of this Supplementary Protocol is to contribute to the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health, by providing international rules and procedures in the field of liability and redress relating to living modified organisms.

Article 2

Use of terms

1. The terms used in Article 2 of the Convention on Biological Diversity, hereinafter referred to as “the Convention”, and Article 3 of the Protocol shall apply to this Supplementary Protocol.

2. In addition, for the purposes of this Supplementary Protocol:

a) “Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol” means the Conference of the Parties to the Convention serving as the meeting of the Parties to the Protocol;

b) “Damage” means an adverse effect on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health, that:

(i) Is measurable otherwise observable taking into account, wherever available, scientifically-established baselines recognized by a competent authority that takes into account any other human induced variation and natural variation;

and

(ii) Is significant as set out in paragraph 3 below;

c) “Operator” means any person in direct or indirect control of the living modified organism which could, as appropriate and as determined by domestic law, include, inter alia, the permit holder, person who placed the living modified organism on the market, developer, producer, notifier, exporter, importer, carrier or supplier;

d) “Response measures” means reasonable actions to:

(i) Prevent, minimize, contain, mitigate, or otherwise avoid damage, as appropriate;

- (ii) Restore biological diversity through actions to be undertaken in the following order of preference:
 - a. Restoration of biological diversity to the condition that existed before the damage occurred, or its nearest equivalent; and where the competent authority determines this is not possible;
 - b. Restoration by, inter alia, replacing the loss of biological diversity with other components of biological diversity for the same, or for another type of use either at the same or, as appropriate, at an alternative location.
- 3. A “significant” adverse effect is to be determined on the basis of factors, such as:
 - a) The long-term or permanent change, to be understood as change that will not be redressed through natural recovery within a reasonable period of time;
 - b) The extent of the qualitative or quantitative changes that adversely affect the components of biological diversity;
 - c) The reduction of the ability of components of biological diversity to provide goods and services;
 - d) The extent of any adverse effects on human health in the context of the Protocol.

Article 3

Scope

1. This Supplementary Protocol applies to damage resulting from living modified organisms which find their origin in a transboundary movement. The living modified organisms referred to are those:
 - a) Intended for direct use as food or feed, or for processing;
 - b) Destined for contained use;
 - c) Intended for intentional introduction into the environment.
2. With respect to intentional transboundary movements, this Supplementary Protocol applies to damage resulting from any authorized use of the living modified organisms referred to in paragraph 1 above.
3. This Supplementary Protocol also applies to damage resulting from unintentional transboundary movements as referred to in Article 17 of the Protocol as well as damage resulting from illegal transboundary movements as referred to in Article 25 of the Protocol.
4. This Supplementary Protocol applies to damage resulting from a transboundary movement of living modified organisms that started after the entry into force of this Supplementary Protocol for the Party into whose jurisdiction the transboundary movement was made.

5. This Supplementary Protocol applies to damage that occurred in areas within the limits of the national jurisdiction of Parties.

6. Parties may use criteria set out in their domestic law to address damage that occurs within the limits of their national jurisdiction.

7. Domestic law implementing this Supplementary Protocol shall also apply to damage resulting from transboundary movements of living modified organisms from non-Parties.

Article 4

Causation

A causal link shall be established between the damage and the living modified organism in question in accordance with domestic law.

Article 5

Response measures

1. Parties shall require the appropriate operator or operators, in the event of damage; subject to any requirements of the competent authority, to:

- a) Immediately inform the competent authority;
- b) Evaluate the damage; and
- c) Take appropriate response measures.

2. The competent authority shall:

- a) Identify the operator which has caused the damage;
- b) Evaluate the damage; and
- c) Determine which response measures should be taken by the operator.

3. Where relevant information, including available scientific information or information available in the Biosafety Clearing-House, indicates that there is a sufficient likelihood that damage will result if timely response measures are not taken, the operator shall be required to take appropriate response measures so as to avoid such damage.

4. The competent authority may implement appropriate response measures, including, in particular, when the operator has failed to do so.

5. The competent authority has the right to recover from the operator the costs and expenses of, and incidental to, the evaluation of the damage and the implementation of any such appropriate response measures.

Parties may provide, in their domestic law, for other situations in which the operator may not be required to bear the costs and expenses.

6. Decisions of the competent authority requiring the operator to take response measures should be reasoned. Such decisions should be notified to the operator. Domestic law shall provide for remedies, including the opportunity for administrative or judicial review of such decisions. The competent authority shall, in accordance with domestic law, also inform the operator of the available remedies. Recourse to such remedies shall not impede the competent authority from taking response measures in appropriate circumstances, unless otherwise provided by domestic law.

7. In implementing this Article and with a view to defining the specific response measures to be required or taken by the competent authority, Parties may, as appropriate, assess whether response measures are already addressed by their domestic law on civil liability.

8. Response measures shall be implemented in accordance with domestic law.

Article 6

Exemptions

1. Parties may provide, in their domestic law, for the following exemptions:

- a) Act of God or *force majeure*; and
- b) Act of war or civil unrest.

2. Parties may provide, in their domestic law, for any other exemptions or mitigations as they may deem fit.

Article 7

Time limits

Parties may provide, in their domestic law, for:

- a) Relative and/or absolute time limits including for actions related to response measures; and
- b) The commencement of the period to which a time limit applies.

Article 8

Financial limits

Parties may provide, in their domestic law, for financial limits for the recovery of costs and expenses related to response measures.

Article 9

Right of recourse

This Supplementary Protocol shall not limit or restrict any right of recourse or indemnity that an operator may have against any other person.

Article 10

Financial security

1. Parties retain the right to provide, in their domestic law, for financial security.
2. Parties shall exercise the right referred to in paragraph 1 above in a manner consistent with their rights and obligations under international law, taking into account the final three preambular paragraphs of the Protocol.
3. The first meeting of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol after the entry into force of the Supplementary Protocol shall request the Secretariat to undertake a comprehensive study which shall address, *inter alia*:
 - a) The modalities of financial security mechanisms;
 - b) An assessment of the environmental, economic and social impacts of such mechanisms, in particular on developing countries; and
 - c) An identification of the appropriate entities to provide financial security.

Article 11

Responsibility of states for internationally wrongful acts

This Supplementary Protocol shall not affect the rights and obligations of States under the rules of general international law with respect to the responsibility of States for internationally wrongful acts.

Article 12

Implementation and relation to civil liability

1. Parties shall provide, in their domestic law, for rules and procedures that address damage. To implement this obligation, Parties shall provide for response measures in accordance with this Supplementary Protocol and may, as appropriate:

- a) Apply their existing domestic law, including, where applicable, general rules and procedures on civil liability;
- b) Apply or develop civil liability rules and procedures specifically for this purpose; or
- c) Apply or develop a combination of both.

2. Parties shall, with the aim of providing adequate rules and procedure in their domestic law on civil liability for material or personal damage associated with the damage as defined in Article 2, paragraph 2 (b):

- a) Continue to apply their existing general law on civil liability;
- b) Develop and apply or continue to apply civil liability law specifically for that purpose; or
- c) Develop and apply or continue to apply a combination of both.

3. When developing civil liability law as referred to in subparagraphs (b) or (c) of paragraphs 1 or 2 above, Parties shall, as appropriate, address, inter alia, the following elements:

- a) Damage;
- b) Standard of liability, including strict or fault-based liability;
- c) Channeling of liability, where appropriate;
- d) Right to bring claims.

Article 13

Assessment and review

The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol shall undertake a review of the effectiveness of this Supplementary Protocol five years after its entry into force and every five years thereafter, provided information requiring such a review has been made available by Parties. The review shall be undertaken in the context of the assessment and review of the Protocol as specified in Article 35 of the Protocol, unless otherwise decided by the Parties to this Supplementary Protocol. The first review shall include a review of the effectiveness of Articles 10 and 12.

Article 14

Conference of the parties serving as the meeting of the parties to the protocol

1. Subject to paragraph 2 of Article 32 of the Convention, the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol shall serve as the meeting of the Parties to this Supplementary Protocol.

2. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol shall keep under regular review the implementation of this Supplementary Protocol and shall make, within its mandate, the decisions necessary to promote its effective implementation. It shall perform the functions assigned to it by this Supplementary Protocol and, *mutatis mutandis*, the functions assigned to it by paragraphs 4 (a) and (f) of Article 29 of the Protocol.

Article 15

Secretariat

The Secretariat established by Article 24 of the Convention shall serve as the secretariat to this Supplementary Protocol.

Article 16

Relationship with the Convention and the Protocol

1. This Supplementary Protocol shall supplement the Protocol and shall neither modify nor amend the Protocol.

2. This Supplementary Protocol shall not affect the rights and obligations of the Parties to this Supplementary Protocol under the Convention and the Protocol.

3. Except as otherwise provided in this Supplementary Protocol, the provisions of the Convention and the Protocol shall apply, *mutatis mutandis*, to this Supplementary Protocol.

4. Without prejudice to paragraph 3 above, this Supplementary Protocol shall not affect the rights and obligations of a Party under international law.

Article 17

Signature

This Supplementary Protocol shall be open for signature by Parties to the Protocol at the United Nations Headquarters in New York from 7 March 2011 to 6 March 2012.

Article 18

Entry into force

1. This Supplementary Protocol shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit of the fortieth instrument of ratification, acceptance, approval or accession by States or regional economic integration organizations that are Parties to the Protocol.

2. This Supplementary Protocol shall enter into force for a State or regional economic integration organization that ratifies, accepts or approves it or accedes thereto after the deposit of the fortieth instrument as referred to in paragraph 1 above, on the ninetieth day after the date on which that State or regional economic integration organization deposits its instrument of ratification, acceptance, approval, or accession, or on the date on which the Protocol enters into force for that State or regional economic integration organization, whichever shall be the later.

3. For the purposes of paragraphs 1 and 2 above, any instrument deposited by a regional economic integration organization shall not be counted as additional to those deposited by member States of such organization.

Article 19

Reservations

No reservations may be made to this Supplementary Protocol.

Article 20

Withdrawal

1. At any time after two years from the date on which this Supplementary Protocol has entered into force for a Party, that Party may withdraw from this Supplementary Protocol by giving written notification to the Depositary.

2. Any such withdrawal shall take place upon expiry of one year after the date of its receipt by the Depositary, or on such later date as may be specified in the notification of the withdrawal.

3. Any Party which withdraws from the Protocol in accordance with Article 39 of the Protocol shall be considered as also having withdrawn from this Supplementary Protocol.

Article 21

Authentic texts

The original of this Supplementary Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized to that effect, have signed this Supplementary Protocol.

DONE at Nagoya on this fifteenth day of October two thousand and ten.

Protocole additionnel de Nagoya-Kuala Lumpur sur la responsabilité et la réparation relatif au protocole de Cartagena sur la prévention des risques biotechnologiques

Les Parties au présent Protocole additionnel,

Étant Parties au Protocole de Cartagena sur la prévention des risques biotechnologiques relatif à la Convention sur la diversité biologique, dénommé ci-après «le Protocole»,

Tenant compte du Principe 13 de la Déclaration de Rio sur l'environnement et le développement,

Réaffirmant l'approche de précaution contenue dans le Principe 15 de la Déclaration de Rio sur l'environnement et le développement,

Reconnaissant la nécessité de prévoir en cas de dommage ou de probabilité suffisante de dommage des mesures d'intervention appropriées, dans le respect du Protocole,

Rappelant l'article 27 du Protocole,

Sont convenues de ce qui suit:

Article 1

Objectif

L'objectif du présent Protocole additionnel est de contribuer à la conservation et à l'utilisation durable de la diversité biologique, compte tenu également des risques pour la santé humaine, en établissant des règles et procédures internationales en matière de responsabilité et de réparation relatives aux organismes vivants modifiés.

Article 2

Définition des termes

1. Les termes définis à l'article 2 de la Convention sur la diversité biologique, dénommée ci-après «la Convention», et à l'article 3 du Protocole s'appliquent au présent Protocole additionnel.

2. En outre, aux fins du présent Protocole additionnel:

a) «Conférence des Parties siégeant en tant que réunion des Parties au Protocole» s'entend de la Conférence des Parties à la Convention siégeant en tant que réunion des Parties au Protocole;

b) «Dommage» s'entend d'un effet défavorable sur la conservation et l'utilisation durable de la diversité biologique, en tenant compte des risques pour la santé humaine, qui:

i) Est mesurable ou autrement observable en tenant compte, lorsque cette information existe, des conditions initiales établies scientifiquement et reconnues par l'autorité compétente, compte tenu de toute autre variation d'origine naturelle et anthropique; et

ii) Est significatif au sens donné dans le paragraphe 3 ci-après;

c) «Opérateur» s'entend de toute personne qui contrôle directement ou indirectement l'organisme vivant modifié et qui pourrait, selon le cas et tel que déterminé par le droit interne, inclure, entre autres, le titulaire du permis, la personne qui a mis l'organisme vivant modifié sur le marché, le concepteur, le producteur, l'auteur de la notification, l'exportateur, l'importateur, le transporteur ou le fournisseur;

d) «Mesures d'intervention» s'entend des mesures raisonnables prises pour:

i) Prévenir, minimiser, confiner, atténuer ou autrement éviter le dommage, selon qu'il convient;

ii) Restaurer la diversité biologique en prenant des mesures dans l'ordre de préférence suivant:

a. Restauration de la diversité biologique aux conditions qui existaient avant que le dommage soit survenu, ou leur équivalent le plus proche; et quand l'autorité compétente détermine que cela n'est pas possible;

b. Restauration par, entre autres, le remplacement de la perte de diversité biologique par d'autres éléments constitutifs de celle-ci, que le type d'utilisation en soit identique ou non, au même emplacement ou, selon qu'il convient, à un autre.

3. Le caractère «significatif» d'un effet défavorable est déterminé sur la base de facteurs tels que:

- a) La modification à long terme ou permanente, c'est-à-dire ne pouvant se corriger de manière naturelle dans un délai raisonnable;
- b) L'ampleur des modifications qualitatives ou quantitatives qui nuisent aux éléments constitutifs de la diversité biologique;
- c) La réduction de la capacité qu'ont les éléments constitutifs de la diversité biologique de fournir des biens et des services;
- d) L'ampleur de tout effet défavorable sur la santé humaine dans le contexte du Protocole.

Article 3

Champ d'application

1. Le présent Protocole additionnel s'applique au dommage résultant d'organismes vivants modifiés trouvant leurs origines dans un mouvement transfrontière. Les organismes vivants modifiés visés sont ceux:

- a) Destinés à être utilisés directement pour l'alimentation humaine ou animale, ou à être transformés;
- b) Destinés à être utilisés en milieu confiné;
- c) Destinés à être introduits intentionnellement dans l'environnement.

2. S'agissant des mouvements transfrontières intentionnels, le présent Protocole additionnel s'applique au dommage résultant de toute utilisation autorisée des organismes vivants modifiés mentionnés au paragraphe 1.

3. Le présent Protocole additionnel s'applique également au dommage résultant de mouvements transfrontières non intentionnels prévus à l'article 17 du Protocole ainsi qu'au dommage résultant de mouvements transfrontières illicites prévus à l'article 25 du Protocole.

4. Le présent Protocole additionnel s'applique au dommage résultant d'un mouvement transfrontière d'organismes vivants modifiés qui a débuté après l'entrée en vigueur du présent Protocole additionnel pour la Partie vers la juridiction de laquelle a eu lieu le mouvement transfrontière.

5. Le présent Protocole additionnel s'applique au dommage survenu dans des zones situées dans les limites de la juridiction nationale des Parties.

6. Les Parties peuvent utiliser les critères définis par leur droit interne pour traiter le dommage survenant dans les limites de leur juridiction nationale.

7. Le droit interne mettant en œuvre le présent Protocole additionnel s'applique également au dommage résultant des mouvements transfrontières d'organismes vivants modifiés en provenance de pays non Parties.

Article 4

Lien de causalité

Un lien de causalité est établi entre le dommage et l'organisme vivant modifié en question et ce, conformément au droit interne.

Article 5

Mesures d'intervention

1. Lorsqu'un dommage s'est produit, les Parties exigent, sous réserve des conditions imposées par l'autorité compétente, que le ou les opérateurs appropriés:

- a) Informent immédiatement l'autorité compétente;
- b) Évaluent le dommage; et
- c) Prennent les mesures d'intervention appropriées.

2. L'autorité compétente:

- a) Identifie l'opérateur qui a causé le dommage;
- b) Évalue le dommage; et
- c) Détermine les mesures d'intervention que devrait prendre l'opérateur.

3. Lorsque des informations pertinentes, y compris les informations scientifiques disponibles ou les informations dont dispose le Centre d'échange pour la prévention des risques biotechnologiques, indiquent qu'il existe une probabilité suffisante de survenance de dommage si des mesures d'intervention ne sont pas prises en temps utile, l'opérateur est tenu de prendre des mesures d'intervention appropriées afin d'éviter ce dommage.

4. L'autorité compétente peut prendre les mesures d'intervention appropriées, y compris en particulier lorsque l'opérateur ne l'a pas fait.

5. L'autorité compétente a le droit de recouvrer auprès de l'opérateur les coûts liés à l'évaluation du dommage et à la prise de toute mesure d'intervention appropriées ainsi que les coûts et dépenses accessoires y

afférents. Les Parties peuvent prévoir dans leur droit interne des situations dans lesquelles l'opérateur peut ne pas être tenu de supporter ces coûts et dépenses.

6. Les décisions de l'autorité compétente qui exigent de l'opérateur qu'il prenne des mesures d'intervention devraient être motivées. Ces décisions devraient être notifiées à l'opérateur. Le droit interne prévoit l'existence de recours, y compris la possibilité d'une révision administrative ou judiciaire de ces décisions. L'autorité compétente informe également l'opérateur des recours disponibles, conformément au droit interne. L'utilisation de tels recours n'empêche pas l'autorité compétente de prendre des mesures d'intervention dans les circonstances appropriées, sauf indication contraire prévue par le droit interne.

7. En appliquant cet article et afin de définir les mesures d'intervention spécifiques que l'autorité compétente prendra ou exigera, les Parties peuvent, le cas échéant, déterminer si les mesures d'intervention sont déjà prévues par le droit interne sur la responsabilité civile.

8. Les mesures d'intervention sont mises en œuvre conformément au droit interne.

Article 6

Exemptions

1. Les Parties peuvent prévoir, dans leur droit interne, les exemptions suivantes:

- a) Cas fortuit ou force majeure; et
- b) Conflit armé ou troubles civils.

2. Les Parties peuvent prévoir, dans leur droit interne, les autres exemptions ou mesures d'atténuation qu'elles jugent appropriées.

Article 7

Délais

Les Parties peuvent prévoir, dans leur droit interne:

- a) Des délais relatifs et/ou absolus y compris en ce qui concerne les mesures d'intervention; et
- b) Le début de la période à laquelle un délai s'applique.

Article 8

Limites financières

Les Parties peuvent prévoir, dans leur droit interne, des limites financières pour le recouvrement des coûts et dépenses liés aux mesures d'intervention.

Article 9

Droit de recours

Le présent Protocole additionnel ne limite ni ne restreint aucun des droits de recours ou d'indemnisation dont peut disposer un opérateur à l'endroit de toute autre personne.

Article 10

Garantie financière

1. Les Parties se réservent le droit de prévoir des dispositions de garantie financière dans leur droit interne.

2. Les Parties exercent le droit mentionné au paragraphe 1 ci-dessus conformément à leurs droits et obligations prévus dans le droit international, compte tenu des trois derniers paragraphes du préambule du Protocole.

3. La première réunion de la Conférence des Parties siégeant en tant que réunion des Parties au Protocole après l'entrée en vigueur du Protocole additionnel demandera au Secrétaire exécutif d'entreprendre une étude complète abordant entre autres:

- a) Les modalités de mécanismes de garantie financière;
- b) Une évaluation des impacts environnementaux, économiques et sociaux de tels mécanismes, en particulier sur les pays en développement; et
- c) L'identification des organismes appropriés pour fournir la garantie financière.

Article 11

Responsabilité des états pour des faits internationalement illicites

Le présent Protocole additionnel ne porte pas atteinte aux droits et obligations des États relevant des règles du droit international général qui visent la responsabilité des États pour des faits internationalement illicites.

Article 12

Application et lien avec la responsabilité civile

1. Les Parties prévoient, dans leur droit interne, des règles et procédures propres à remédier au dommage. Pour s'acquitter de cette obligation, elles prévoient des mesures d'intervention conformes au présent Protocole additionnel et peuvent s'il y a lieu:

- a) Appliquer leur droit interne existant, y compris, le cas échéant, des règles et procédures générales applicables à la responsabilité civile;
- b) Appliquer ou élaborer des règles et procédures de responsabilité civile conçues spécifiquement à cet effet; ou
- c) Appliquer ou élaborer une combinaison des deux.

2. Les Parties, en vue de prévoir clans leur droit interne des règles et procédures adéquates relatives à la responsabilité civile en cas de préjudice matériel ou personnel associé au dommage tel que défini à l'alinéa b) du paragraphe 2 de l'article 2:

- a) Continuent d'appliquer leur droit général existant sur la responsabilité civile;
- b) Élaborent et appliquent ou continuent d'appliquer leur droit sur la responsabilité civile spécifiquement à cet effet; ou
- c) Élaborent et appliquent ou continuent d'appliquer une combinaison des deux.

3. Dans l'élaboration de leur droit sur la responsabilité civile dont mention est faite aux alinéas b) ou c) des paragraphes 1 ou 2 ci-dessus, les Parties abordent, selon qu'il convient, les éléments suivants entre autres:

- a) Le dommage;
- b) La norme de responsabilité, y compris la responsabilité objective ou la responsabilité pour faute;
- c) La canalisation de la responsabilité, le cas échéant;
- d) Le droit de recours.

Article 13

Évaluation et examen

La Conférence des Parties siégeant en tant que réunion des Parties au Protocole effectue un examen de l'efficacité du présent Protocole additionnel cinq ans après son entrée en vigueur puis ensuite tous les cinq ans, à condition que les informations nécessaires à cet examen aient été fournies par les Parties.

Cet examen est effectué dans le contexte de l'évaluation et de l'examen du Protocole comme précisé à l'article 35 du Protocole, à moins

que les Parties au présent Protocole additionnel n'en décident autrement. Le premier examen devra comprendre un examen de l'efficacité des articles 10 et 12.

Article 14

Conférence des Parties siégeant en tant que réunion des Parties au protocole

1. Sous réserve du paragraphe 2 de l'article 32 de la Convention, la Conférence des Parties siégeant en tant que réunion des Parties au Protocole sert de réunion des Parties au présent Protocole additionnel.

2. La Conférence des Parties siégeant en tant que réunion des Parties au Protocole suit l'application du présent Protocole additionnel et prend, dans le cadre de son mandat, les décisions nécessaires pour en favoriser une application effective. Elle s'acquitte des fonctions qui lui sont assignées par le présent Protocole additionnel et, *mutatis mutandis*, de celles qui lui sont assignées par les alinéas a) et f) du paragraphe 4 de l'article 29 du Protocole.

Article 15

Secrétariat

Le Secrétariat établi en vertu de l'article 24 de la Convention fait fonction de secrétariat du présent Protocole additionnel.

Article 16

Relations avec la Convention et le Protocole

1. Le présent Protocole additionnel complète le Protocole, et ne modifie ni amende le Protocole.

2. Le présent Protocole additionnel ne porte pas atteinte aux droits et aux obligations des Parties au présent Protocole additionnel en vertu de la Convention et du Protocole.

3. Sauf disposition contraire dans le présent Protocole additionnel, les dispositions de la Convention et du Protocole s'appliquent, *mutatis mutandis*, au présent Protocole additionnel.

4. Sous réserve du paragraphe 3 ci-dessus, le présent Protocole additionnel ne porte pas atteinte aux droits et obligations d'une Partie en vertu du droit international.

Article 17

Signature

Le présent Protocole additionnel est ouvert à la signature des Parties au Protocole au Siège de l'Organisation des Nations Unies à New York du 7 mars 2011 au 6 mars 2012.

Article 18

Entrée en vigueur

1. Le présent Protocole additionnel entre en vigueur le quatre-vingt-dixième jour suivant la date de dépôt du quarantième instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion par les États ou les organisations régionales d'intégration économique qui sont Parties au Protocole.

2. Le présent Protocole additionnel entre en vigueur pour un État ou une organisation régionale d'intégration économique qui le ratifie, l'accepte, l'approuve ou y adhère après le dépôt du quarantième instrument mentionné au paragraphe 1 ci-dessus, soit le quatre-vingt-dixième jour après la date de dépôt par cet État ou par cette organisation régionale d'intégration économique de son instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion, ou à la date à laquelle le Protocole entre en vigueur pour cet État ou pour cette organisation régionale d'intégration économique, la date la plus tardive étant retenue.

3. Aux fins des paragraphes 1 et 2 ci-dessus, aucun des instruments déposés par une organisation régionale d'intégration économique n'est considéré comme venant s'ajouter aux instruments déjà déposés par les États membres de ladite organisation.

Article 19

Réserves

Aucune réserve ne peut être faite au présent Protocole additionnel.

Article 20

Dénonciation

1. À l'expiration d'un délai de deux ans à compter de la date d'entrée en vigueur du présent Protocole additionnel à l'égard d'une Partie, cette Partie peut dénoncer le présent Protocole additionnel par notification écrite au Dépositaire.

2. Cette dénonciation prend effet à l'expiration d'un délai d'un an à compter de la date de sa réception par le Dépositaire, ou à toute date ultérieure qui pourra être spécifiée dans ladite notification.

3. Toute partie qui dénonce le Protocole conformément à l'article 39 du Protocole est considérée comme ayant également dénoncé le présent Protocole additionnel.

Article 21

Textes faisant foi

L'original du présent Protocole additionnel, dont les textes anglais, arabe, chinois, espagnol, français et russe font également foi, sera déposé auprès du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies.

EN FOI DE QUOI les soussignés, à ce dûment habilités, ont signé le présent Protocole additionnel.

FAIT à Nagoya le quinzième jour du mois d'octobre de l'an deux mil dix.

C. VERTALING

Zie *Trb.* 2001, 170.

De vertaling van het op 15 oktober 2010 te Nagoya tot stand gekomen Aanvullend protocol bij het onderhandige Protocol luidt als volgt:

**Aanvullend Protocol inzake aansprakelijkheid en
schadeloosstelling van Nagoya-Kuala Lumpur bij het Protocol van
Cartagena inzake bioveiligheid**

De Partijen bij dit Aanvullende Protocol,

Partij zijnde bij het Protocol van Cartagena inzake bioveiligheid bij het Verdrag inzake biologische diversiteit, hierna te noemen „het Protocol”,

Rekening houdende met Beginsel 13 van de Verklaring van Rio inzake milieu en ontwikkeling,

Opnieuw bevestigende de voorzorgsbenadering die is opgenomen in Beginsel 15 van de Verklaring van Rio inzake milieu en ontwikkeling,

Erkende de noodzaak op een met het Protocol verenigbare wijze te voorzien in passende bestrijdingsmaatregelen bij schade of een gerede kans op schade,

Herinnerend aan artikel 27 van het Protocol,

Zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1

Doel

Het doel van dit Aanvullende Protocol is bij te dragen aan het behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit, waarbij ook rekening wordt gehouden met de risico's voor de gezondheid van de mens, door het vaststellen van internationale voorschriften en procedures op het gebied van aansprakelijkheid en schadeloosstelling met betrekking tot gemodificeerde levende organismen.

Artikel 2

Begripsomschrijvingen

1. De uitdrukkingen gebezigd in artikel 2 van het Verdrag inzake biologische diversiteit, hierna te noemen „het Verdrag”, en artikel 3 van het Protocol zijn van toepassing op dit Aanvullende Protocol.

2. Voor de toepassing van dit Aanvullende Protocol wordt voorts verstaan onder:

a. de „Conferentie van de Partijen die als Vergadering van de Partijen bij het Protocol fungeert”: de Conferentie van de Partijen bij het Verdrag die als Vergadering van de Partijen bij het Protocol fungeert;

b. „schade”: een nadelig effect op het behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit, waarbij ook rekening wordt gehouden met de risico's voor de gezondheid van de mens, die:

i. meetbaar of anderszins waarneembaar is, rekening houdend met door een bevoegde autoriteit erkende wetenschappelijk vastgestelde uitgangswaarden, indien beschikbaar, waarbij rekening wordt gehouden met andere door de mens veroorzaakte variaties en natuurlijke variaties; en

ii. aanzienlijk is zoals omschreven in het derde lid van dit artikel;

c. „exploitant” elke persoon die direct of indirect controle uitoefent over het gemodificeerde levende organisme, onder wie onder andere, al naar gelang het geval en zoals voorzien in het nationale recht, de vergunninghouder, de persoon die het gemodificeerde levende organisme op

de markt heeft gebracht, de ontwikkelaar, de producent, de kennisgever, de uitvoerder, de invoerder, de vervoerder of de leverancier kan worden verstaan;

- d. „bestrijdingsmaatregelen” redelijke maatregelen teneinde:
 - i. schade te voorkomen, tot een minimum te beperken, te beheersen, te verminderen of op andere wijze te vermijden, al naar gelang het geval;
 - ii. de biologische diversiteit te herstellen door maatregelen die in de onderstaande volgorde van voorkeur dienen te worden getroffen:
 - a. herstel van de biologische diversiteit in de toestand die bestond voordat de schade optrad of deze zo dicht mogelijk benadert; en indien de bevoegde autoriteit zulks niet mogelijk acht;
 - b. herstel door onder andere het verlies aan biologische diversiteit te vervangen door andere componenten van biologische diversiteit voor dezelfde of een ander type toepassing op dezelfde of, al naar gelang het geval, op een alternatieve locatie.

3. Een „aanzienlijk” nadelig effect wordt vastgesteld op grond van factoren als:

- a. een verandering op de lange termijn dan wel een permanente verandering, waaronder wordt verstaan een verandering die niet langs de natuurlijke weg binnen een redelijke termijn kan worden hersteld;
- b. de omvang van de kwalitatieve of kwantitatieve veranderingen die nadelige effecten hebben voor de componenten van biologische diversiteit;
- c. de beperking van het vermogen van componenten van biologische diversiteit tot het leveren van goederen en diensten;
- d. de omvang van nadelige effecten voor de gezondheid van de mens in de context van het Protocol.

Artikel 3

Reikwijdte

1. Dit Aanvullende Protocol is van toepassing op schade die voortvloeit uit gemodificeerde levende organismen die afkomstig zijn uit grensoverschrijdende verplaatsing. De bedoelde gemodificeerde levende organismen zijn:

- a. bedoeld voor direct gebruik als voedingsmiddel of diervoeder, of voor be- of verwerking;
- b. bestemd voor ingeperkt gebruik;
- c. bedoeld voor doelbewuste introductie in het milieu.

2. Ten aanzien van doelbewuste grensoverschrijdende verplaatsingen is dit Aanvullende Protocol van toepassing op schade die voortvloeit uit

het gebruik waarvoor toestemming is verleend van gemodificeerde levende organismen, bedoeld in het eerste lid van dit artikel.

3. Dit Aanvullende Protocol is tevens van toepassing op schade die voortvloeit uit onbedoelde grensoverschrijdende verplaatsingen, bedoeld in artikel 17 van het Protocol, alsmede op schade die voortvloeit uit illegale grensoverschrijdende verplaatsingen, bedoeld in artikel 25 van het Protocol.

4. Dit Aanvullende Protocol is van toepassing op schade die voortvloeit uit de grensoverschrijdende verplaatsing van gemodificeerde levende organismen die zijn aangevangen na de inwerkingtreding van dit Aanvullende Protocol voor de Partij naar wier jurisdictie de grensoverschrijdende verplaatsing plaatsvond.

5. Dit Aanvullende Protocol is van toepassing op schade die is ontstaan binnen de grenzen van het nationale rechtsgebied van Partijen.

6. De Partijen kunnen criteria hanteren die in hun nationale recht zijn vervat voor het aanpakken van schade die optreedt binnen de grenzen van hun nationale rechtsmacht.

7. Het nationale recht ter uitvoering van dit Aanvullende Protocol is tevens van toepassing op schade die voortvloeit uit grensoverschrijdende verplaatsingen van gemodificeerde levende organismen van niet-Partijen.

Artikel 4

Causaal verband

Een causaal verband dient te worden vastgesteld tussen de schade en het desbetreffende gemodificeerde levende organisme overeenkomstig het nationale recht.

Artikel 5

Bestrijdingsmaatregelen

1. In het geval van schade verplichten Partijen de desbetreffende exploitant of exploitanten, met inachtneming van eventuele vereisten van de bevoegde autoriteit:

- a. de bevoegde autoriteit onverwijld in kennis te stellen;
- b. de schade te beoordelen; en
- c. passende bestrijdingsmaatregelen te nemen.

2. De bevoegde autoriteit:

- a. stelt de identiteit vast van de exploitant die de schade heeft veroorzaakt;
- b. beoordeelt de schade; en
- c. bepaalt welke bestrijdingsmaatregelen door de exploitant zouden moeten worden genomen.

3. Indien uit relevante informatie, met inbegrip van beschikbare wetenschappelijke informatie of informatie die beschikbaar is via het uitwisselingscentrum voor bioveiligheid, blijkt dat er een gerede kans bestaat dat schade zal optreden wanneer niet tijdig bestrijdingsmaatregelen worden genomen, wordt de exploitant verplicht passende bestrijdingsmaatregelen te nemen teneinde dergelijke schade te vermijden.

4. De bevoegde autoriteit kan passende bestrijdingsmaatregelen nemen, waaronder in het bijzonder wanneer de exploitant zulks verzuimd heeft.

5. De bevoegde autoriteit heeft het recht de kosten en uitgaven van, en die verband houden met, de beoordeling van de schade en de uitvoering van dergelijke passende bestrijdingsmaatregelen te verhalen op de exploitant. De Partijen kunnen in hun nationale recht voorzien in andere omstandigheden waarin niet verlangd kan worden dat de kosten en uitgaven voor rekening komen van de exploitant.

6. Besluiten van de bevoegde autoriteit die de exploitant verplichten tot het nemen van bestrijdingsmaatregelen dienen met redenen te worden omkleed. Van dergelijke besluiten dient de exploitant in kennis te worden gesteld. Het nationale recht voorziet in rechtsmiddelen, met inbegrip van de gelegenheid tot bestuursrechtelijke of gerechtelijke toetsing van dergelijke besluiten. De bevoegde autoriteit stelt de exploitant overeenkomstig het nationale recht tevens in kennis van de beschikbare rechtsmiddelen. Het beroep doen op dergelijke rechtsmiddelen belet de bevoegde autoriteit niet in de desbetreffende omstandigheden bestrijdingsmaatregelen te nemen, tenzij anders is voorzien in het nationale recht.

7. De Partijen kunnen bij de uitvoering van dit artikel en ten behoeve van de omschrijving van de door de bevoegde autoriteit te verplichten of te nemen specifieke bestrijdingsmaatregelen, al naar gelang het geval, beoordelen of in bestrijdingsmaatregelen reeds wordt voorzien in hun nationale recht inzake wettelijke aansprakelijkheid.

8. Bestrijdingsmaatregelen worden uitgevoerd overeenkomstig het nationale recht.

Artikel 6

Uitsluitingsgronden

1. De Partijen kunnen in hun nationale recht voorzien in de volgende uitsluitingsgronden:
 - a. natuurramp of *force majeure*; en
 - b. oorlogshandelingen of maatschappelijke onrust.
2. De Partijen kunnen in hun nationale recht voorzien in andere uitsluitingsgronden of beperkingen die zij opportuun achten.

Artikel 7

Termijnen

- De Partijen kunnen in hun nationale recht voorzien in:
- a. relatieve en/of absolute termijnen, waaronder voor acties die samenhangen met bestrijdingsmaatregelen; en
 - b. de aanvang van het tijdvak waarop een termijn betrekking heeft.

Artikel 8

Financiële limieten

De Partijen kunnen in hun nationale recht voorzien in financiële limieten voor het verhalen van kosten en uitgaven die verband houden met bestrijdingsmaatregelen.

Artikel 9

Verhaalsrecht

Dit Aanvullende Protocol begrenst noch beperkt het recht van een exploitant op verhaal of schadeloosstelling jegens een andere persoon.

Artikel 10

Financiële zekerheid

1. De Partijen behouden het recht in hun nationale recht te voorzien in financiële zekerheid.
2. De Partijen oefenen het recht, bedoeld in het eerste lid van dit artikel, uit op een wijze die verenigbaar is met hun rechten en verplichtingen uit hoofde van het internationale recht en houden daarbij rekening met de laatste drie alinea's van de preambule van het Protocol.

3. De eerste vergadering van de Conferentie van de Partijen die als Vergadering van de Partijen bij het Protocol fungeert na de inwerking-treding van het Aanvullende Protocol verzoekt het Secretariaat een uitgebreid onderzoek te verrichten dat onder andere dient te omvatten:

- a. de modaliteiten van mechanismen voor financiële zekerheid;
- b. een evaluatie van de economische en sociale gevolgen en die voor het milieu van dergelijke mechanismen, in het bijzonder voor ontwikkelingslanden; en
- c. een identificatie van de geschikte entiteiten voor het voorzien in financiële zekerheid.

Artikel 11

Aansprakelijkheid van Staten voor internationale onrechtmatige daden

Dit Aanvullende Protocol laat de rechten en verplichtingen van de Staten uit hoofde van de regels van het algemeen internationale recht ten aanzien van de aansprakelijkheid van Staten voor internationale onrechtmatige daden onverlet.

Artikel 12

Uitvoering en verhouding met wettelijke aansprakelijkheid

1. De Partijen voorzien in hun nationale recht in voorschriften en procedures ter zake van schade. Ter uitvoering van deze verplichting voorzien de Partijen in bestrijdingsmaatregelen overeenkomstig dit Aanvullende Protocol en zij kunnen, al naar gelang het geval:

- a. hun bestaande nationale recht, indien van toepassing met inbegrip van algemene voorschriften en procedures inzake wettelijke aansprakelijkheid, toepassen;
- b. specifiek voor dit doel voorschriften en procedures inzake wettelijke aansprakelijkheid toepassen of ontwikkelen; of
- c. een combinatie hiervan toepassen of ontwikkelen.

2. Teneinde in hun nationale recht te voorzien in adequate voorschriften en procedures inzake wettelijke aansprakelijkheid voor materiële of persoonlijke schade die verband houdt met de schade, bedoeld in artikel 2, tweede lid, onderdeel b, dienen Partijen:

- a. hun bestaande algemene recht inzake wettelijke aansprakelijkheid te blijven toepassen;
- b. specifiek voor dat doel recht inzake wettelijke aansprakelijkheid te ontwikkelen en toe te passen of te blijven toepassen; of
- c. een combinatie hiervan te ontwikkelen en toe te passen of te blijven toepassen.

3. Bij het ontwikkelen van recht inzake wettelijke aansprakelijkheid als bedoeld in de onderdelen b of c van het eerste of tweede lid van dit artikel, dienen Partijen, voorzover nodig, onder andere de volgende elementen te betrekken:

- a. schade;
- b. standaard van de aansprakelijkheid, met inbegrip van risico-aansprakelijkheid of schuldaansprakelijkheid;
- c. kanalisieren van de aansprakelijkheid, waar mogelijk;
- d. het recht vorderingen in te stellen.

Artikel 13

Evaluatie en toetsing

Vijf jaar na de inwerkingtreding en daarna om de vijf jaar toetst de Conferentie van de Partijen die als Vergadering van de Partijen bij het Protocol fungeert de effectiviteit van dit Aanvullende Protocol, mits de voor een dergelijke toetsing benodigde informatie door Partijen ter beschikking is gesteld. De toetsing geschiedt in het kader van de evaluatie en toetsing van het Protocol zoals omschreven in artikel 35 van het Protocol, tenzij anders wordt besloten door de Partijen bij dit Aanvullende Protocol. De eerste toetsing behelst mede een toetsing van de effectiviteit van de artikelen 10 en 12.

Artikel 14

Conferentie van de Partijen die als Vergadering van de Partijen bij het Protocol fungeert

1. Met inachtneming van de bepalingen van artikel 32, tweede lid, van het Verdrag fungeert de Conferentie van de Partijen die als Vergadering van de Partijen bij het Protocol fungeert als de Vergadering van de Partijen bij dit Aanvullende Protocol.

2. De Conferentie van de Partijen die als Vergadering van de Partijen bij dit Protocol fungeert, toetst geregeld de tenuitvoerlegging van dit Aanvullende Protocol en neemt binnen haar mandaat de besluiten die nodig zijn om de effectieve tenuitvoerlegging daarvan te bevorderen. Zij vervult de functies die haar bij dit Aanvullende Protocol zijn toegewezen en, dienovereenkomstig, de functies die haar bij artikel 29, vierde lid, onderdelen a en f, van het Protocol zijn toegewezen.

Artikel 15

Secretariaat

Het bij artikel 24 van het Verdrag ingestelde Secretariaat fungeert als Secretariaat van dit Aanvullende Protocol.

Artikel 16

Verhouding tot het Verdrag en het Protocol

1. Dit Aanvullende Protocol vormt een aanvulling op het Protocol en noch een aanpassing noch een wijziging daarvan.
2. Dit Aanvullende Protocol laat de rechten en verplichtingen van de Partijen bij dit Aanvullende Protocol uit hoofde van het Verdrag en het Protocol onverlet.
3. Behoudens waar in dit Aanvullende Protocol anders is bepaald, zijn de bepalingen van het Verdrag en het Protocol van overeenkomstige toepassing op dit Aanvullende Protocol.
4. Onverminderd het derde lid van dit artikel laat dit Aanvullende Protocol de rechten en verplichtingen van een Partij uit hoofde van het internationale recht onverlet.

Artikel 17

Ondertekening

Dit Aanvullende Protocol staat open voor ondertekening door Partijen bij het Protocol op het kantoor van de Verenigde Naties te New York van 7 maart 2011 tot en met 6 maart 2012.

Artikel 18

Inwerkingtreding

1. Dit Aanvullende Protocol treedt in werking op de negentigste dag na de datum van de nederlegging van de veertigste akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding door Staten of regionale organisaties voor economische integratie die Partij zijn bij het Protocol.
2. Voor een Staat of regionale organisatie voor economische integratie die dit Aanvullende Protocol bekrachtigt, aanvaardt, goedkeurt dan wel daartoe toetreedt na de nederlegging van de veertigste akte als bedoeld in het eerste lid van dit artikel, treedt dit Aanvullende Protocol

in werking op de negentigste dag na de datum waarop die Staat of regionale organisatie voor economische integratie zijn of haar akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding heeft nedergelegd of op de datum waarop het Protocol voor die Staat of regionale organisatie voor economische integratie in werking treedt, indien deze datum later valt.

3. Voor de toepassing van het eerste en tweede lid van dit artikel wordt een door een regionale organisatie voor economische integratie nedergelegde akte niet meegeteld naast de door lidstaten van die organisatie nedergelegde akten.

Artikel 19

Voorbehouden

Ten aanzien van dit Aanvullende Protocol kan geen enkel voorbehoud worden gemaakt.

Artikel 20

Opzegging

1. Na het verstrijken van twee jaar na de datum waarop dit Aanvullende Protocol voor een Partij in werking is getreden, kan die Partij dit Aanvullende Protocol te allen tijde opzeggen door middel van een schriftelijke kennisgeving aan de Depositaris.

2. De opzegging wordt van kracht na het verstrijken van een jaar na de datum waarop de Depositaris de kennisgeving van opzegging heeft ontvangen of op enige latere in bedoelde kennisgeving vermelde datum.

3. Elke Partij die het Protocol overeenkomstig artikel 39 van het Protocol opzegt, wordt geacht ook dit Aanvullende Protocol te hebben opgezegd.

Artikel 21

Authentieke teksten

Het oorspronkelijke exemplaar van dit Aanvullende Protocol, waarvan de Arabische, de Chinese, de Engelse, de Franse, de Russische en de Spaanse tekst gelijkelijk authentiek zijn, wordt nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekenden, daartoe naar behoren gemachtigd, dit Aanvullende Protocol hebben ondertekend.

GEDAAN te Nagoya op 15 oktober 2010.

D. PARLEMENT

Zie *Trb.* 2003, 137.

Het Aanvullend Protocol van 15 oktober 2010 behoeft ingevolge artikel 91 van de Grondwet de goedkeuring van de Staten-Generaal, alvorens het Koninkrijk aan het Protocol kan worden gebonden.

E. PARTIJGEGEVENS

Zie rubriek E van *Trb.* 2000, 100 en rubriek F van *Trb.* 2001, 107.

Protocol

Partij	Onder-tekening	Ratificatie	Type ^o	In werking	Opzeg-ging	Buiten werking
Albanië		08-02-05	T	09-05-05		
Algerije	25-05-00	05-08-04	R	03-11-04		
Angola		27-02-09	T	28-05-09		
Antigua en Barbuda	24-05-00	10-09-03	R	09-12-03		
Argentinië	24-05-00					
Armenië		30-04-04	T	29-07-04		
Azerbeidzjan		01-04-05	T	30-06-05		
Bahama's	24-05-00	15-01-04	R	14-04-04		
Bangladesh	24-05-00	05-02-04	R	05-05-04		
Barbados		06-09-02	T	11-09-03		
Belarus		26-08-02	T	11-09-03		
België	24-05-00	15-04-04	R	14-07-04		
Belize		12-02-04	T	12-05-04		

Partij	Onder- tekening	Ratificatie	Type*	In werking	Opzeg- ging	Buiten werking
Benin	24-05-00	02-03-05	R	31-05-05		
Bhutan		26-08-02	T	11-09-03		
Bolivia	24-05-00	22-04-02	R	11-09-03		
Bosnië en Herzegovina		01-10-09	T	30-12-09		
Botswana	01-06-01	11-06-02	R	11-09-03		
Brazilië		24-11-03	T	22-02-04		
Bulgarije	24-05-00	13-10-00	R	11-09-03		
Burkina Faso	24-05-00	04-08-03	R	02-11-03		
Burundi		02-10-08	T	31-12-08		
Cambodja		17-09-03	T	16-12-03		
Canada	19-04-01					
Centraal Afrikaanse Republiek	24-05-00	18-11-08	R	16-02-09		
Chili	24-05-00					
China	08-08-00	08-06-05	R	06-09-05		
Colombia	24-05-00	20-05-03	R	11-09-03		
Comoren, de		25-03-09	T	23-06-09		
Congo, Democratische Republiek		23-03-05	T	21-06-05		
Congo, Republiek	21-11-00	13-07-06	R	11-10-06		
Cookeilanden	21-05-01					
Costa Rica	24-05-00	06-02-07	R	07-05-07		
Cuba	24-05-00	17-09-02	R	11-09-03		
Cyprus		05-12-03	T	04-03-04		
Denemarken	24-05-00	27-08-02	R	11-09-03		
Djibouti		08-04-02	T	11-09-03		
Dominica		13-07-04	T	11-10-04		

Partij	Onder- tekening	Ratificatie	Type ^a	In werking	Opzeg- ging	Buiten werking
Dominicaanse Republiek, de		20-06-06	T	18-09-06		
Duitsland	24-05-00	20-11-03	R	18-02-04		
Ecuador	24-05-00	30-01-03	R	11-09-03		
Egypte	20-12-00	23-12-03	R	22-03-04		
El Salvador	24-05-00	26-09-03	R	25-12-03		
Eritrea		10-03-05	T	08-06-05		
Estland	06-09-00	24-03-04	R	22-06-04		
Ethiopië	24-05-00	09-10-03	R	07-01-04		
EU (Europese Unie)	24-05-00	27-08-02	R	11-09-03		
Fiji-eilanden	02-05-01	05-06-01	R	11-09-03		
Filipijnen, de	24-05-00	05-10-06	R	03-01-07		
Finland	24-05-00	09-07-04	R	07-10-04		
Frankrijk	24-05-00	07-04-03	R	11-09-03		
Gabon		02-05-07	T	31-07-07		
Gambia	24-05-00	09-06-04	R	07-09-04		
Georgië		04-11-08	T	02-02-09		
Ghana		30-05-03	T	11-09-03		
Grenada	24-05-00	05-02-04	R	05-05-04		
Griekenland	24-05-00	21-05-04	R	19-08-04		
Guatemala		28-10-04	T	26-01-05		
Guinee	24-05-00	11-12-07	R	10-03-08		
Guinee-Bissau		19-05-10	T	17-08-10		
Guyana		18-03-08	T	16-06-08		
Haïti	24-05-00					
Honduras	24-05-00	18-11-08	R	16-02-09		
Hongarije	24-05-00	13-01-04	R	12-04-04		
Ierland	24-05-00	14-11-03	R	12-02-04		

Partij	Onder- tekening	Ratificatie	Type*	In werking	Opzeg- ging	Buiten werking
IJsland	01-06-01					
India	23-01-01	17-01-03	R	11-09-03		
Indonesië	24-05-00	03-12-04	R	03-03-05		
Iran	23-04-01	20-11-03	R	18-02-04		
Italië	24-05-00	24-03-04	R	22-06-04		
Jamaica	04-06-01					
Japan		21-11-03	T	19-02-04		
Jemen		01-12-05	T	01-03-06		
Jordanië	11-10-00	11-11-03	R	09-02-04		
Kaapverdië		01-11-05	T	30-01-06		
Kameroen	09-02-01	20-02-03	R	11-09-03		
Kazachstan		08-09-08	T	07-12-08		
Kenia	15-05-00	24-01-02	R	11-09-03		
Kiribati	07-09-00	20-04-04	R	19-07-04		
Kroatië	08-09-00	29-08-02	R	11-09-03		
Kyrgyzstan		05-10-05	T	03-01-06		
Laos		03-08-04	T	01-11-04		
Lesotho		20-09-01	T	11-09-03		
Letland		13-02-04	T	13-05-04		
Liberia		15-02-02	T	11-09-03		
Libië		14-06-05	T	12-09-05		
Litouwen	24-05-00	07-11-03	R	05-02-04		
Luxemburg	11-07-00	28-08-02	R	11-09-03		
Macedonië, de voormalige Joegoslavische Republiek	26-07-00	14-06-05	R	12-09-05		
Madagaskar	14-09-00	24-11-03	R	22-02-04		
Malawi	24-05-00	27-02-09	R	28-05-09		

Partij	Onder- tekening	Ratificatie	Type*	In werking	Opzeg- ging	Buiten werking
Maldiven, de		03-09-02	T	11-09-03		
Maleisië	24-05-00	03-09-03	R	02-12-03		
Mali	04-04-01	28-08-02	R	11-09-03		
Malta		05-01-07	T	05-04-07		
Marokko	25-05-00	25-04-11	R	24-07-11		
Marshallei- landen, de		27-01-03	T	11-09-03		
Mauritanië		22-07-05	T	20-10-05		
Mauritius		11-04-02	T	11-09-03		
Mexico	24-05-00	27-08-02	R	11-09-03		
Moldavië	14-02-01	04-03-03	R	11-09-03		
Monaco	24-05-00					
Mongolië		22-07-03	T	20-10-03		
Montenegro		23-10-06	VG	03-06-06		
Mozambique	24-05-00	21-10-02	R	11-09-03		
Myanmar	11-05-01	13-02-08	R	13-05-08		
Namibië	24-05-00	10-02-05	R	11-05-05		
Nauru		12-11-01	T	11-09-03		
Nederlanden, het Koninkrijk der – Nederland: – in Europa – Bonaire – Sint Eustatius – Saba – Aruba – Curaçao – Sint Maarten	24-05-00	08-01-02 – – – – – – –	R	11-09-03 – – – – – – –		
Nepal	02-03-01	–		–		
Nicaragua	26-05-00	28-08-02	R	11-09-03		
Nieuw-Zeeland	24-05-00	24-02-05	R	25-05-05		
Niger	24-05-00	30-09-04	R	29-12-04		

Partij	Onder- tekening	Ratificatie	Type*	In werking	Opzeg- ging	Buiten werking
Nigeria	24-05-00	15-07-03	R	13-10-03		
Niue		08-07-02	T	11-09-03		
Noord-Korea	20-04-01	29-07-03	R	27-10-03		
Noorwegen	24-05-00	10-05-01	R	11-09-03		
Oekraïne		06-12-02	T	11-09-03		
Oman		11-04-03	T	11-09-03		
Oostenrijk	24-05-00	27-08-02	R	11-09-03		
Pakistan	04-06-01	02-03-09	R	31-05-09		
Palau	29-05-01	13-06-03	R	11-09-03		
Panama	11-05-01	01-05-02	R	11-09-03		
Papua-Nieuw Guinea		14-10-05	T	12-01-06		
Paraguay	03-05-01	10-03-04	R	08-06-04		
Peru	24-05-00	14-04-04	R	31-07-04		
Polen	24-05-00	10-12-03	R	09-03-04		
Portugal	24-05-00	30-09-04	R	29-12-04		
Qatar		14-03-07	T	12-06-07		
Roemenië	11-10-00	30-06-03	R	28-09-03		
Rwanda	24-05-00	22-07-04	R	20-10-04		
Saint Kitts en Nevis		23-05-01	T	11-09-03		
Saint Lucia		16-06-05	T	14-09-05		
Saint Vincent en de Grenadines		27-08-03	T	25-11-03		
Salomonseilan- den		28-07-04	T	26-10-04		
Samoa	24-05-00	30-05-02	R	11-09-03		
Saudi-Arabië		09-08-07	T	07-11-07		
Senegal	31-10-00	08-10-03	R	06-01-04		
Servië		08-02-06	T	09-05-06		

Partij	Onder- tekening	Ratificatie	Type ^a	In werking	Opzeg- ging	Buiten werking
Seychellen, de	23-01-01	13-05-04	R	11-08-04		
Slovenië	24-05-00	20-11-02	R	11-09-03		
Slowakije	24-05-00	24-11-03	R	22-02-04		
Soedan		13-06-05	T	11-09-05		
Somalië		26-07-10	T	24-10-10		
Spanje	24-05-00	16-01-02	R	11-09-03		
Sri Lanka	24-05-00	28-04-04	R	26-07-04		
Suriname		27-03-08	T	25-06-08		
Swaziland		13-01-06	T	13-04-06		
Syrië		01-04-04	T	30-06-04		
Tadzjikistan		12-02-04	T	12-05-04		
Tanzania		24-04-03	T	11-09-03		
Thailand		10-11-05	T	08-02-06		
Togo	24-05-00	02-07-04	R	30-09-04		
Tonga		18-09-03	T	17-12-03		
Trinidad en Tobago		05-10-00	T	11-09-03		
Tsjaad	24-05-00	01-11-06	R	30-01-07		
Tsjechië	24-05-00	08-10-01	R	11-09-03		
Tunesië	19-04-01	22-01-03	R	11-09-03		
Turkije	24-05-00	24-10-03	R	24-01-04		
Turkmenistan		21-08-08	T	19-11-08		
Uganda	24-05-00	30-11-01	R	11-09-03		
Uruguay	01-06-01					
Venezuela	24-05-00	13-05-02	R	11-09-03		
Verenigd Koninkrijk, het	24-05-00	19-11-03	R	17-02-04		
Vietnam		21-01-04	T	20-04-04		
Zambia		27-04-04	T	25-07-04		

Partij	Onder-tekening	Ratificatie	Type*	In werking	Opzeg-ging	Buiten werking
Zimbabwe	04-06-01	25-02-05	R	26-05-05		
Zuid-Afrika		14-08-03	T	12-11-03		
Zuid-Korea	06-09-00	03-10-07	R	01-01-08		
Zweden	24-05-00	08-08-02	R	11-09-03		
Zwitserland	24-05-00	26-03-02	R	11-09-03		
* O=Ondertekening zonder voorbehoud of vereiste van ratificatie, R=Bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of kennisgeving, T=Toetreding, VG=Voortgezette gebondenheid, NB=Niet bekend						

Uitbreidingen

China

Uitgebreid tot	In werking	Buiten werking
Hongkong SAR	09-05-2011	

Verklaringen, voorbehouden en bezwaren

China, 8 juni 2005

In accordance with the provisions of Article 153 of the Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China and Article 138 of the Basic Law of the Macao Special Administrative Region of the People's Republic of China, the Government of the People's Republic of China decides that the Protocol shall not apply to the Hong Kong Special Administrative Region and the Macao Special Administrative Region of the People's Republic of China until the Government of the People's Republic of China notifies otherwise.

China, 9 mei 2011

In accordance with the Basic Law of the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China, the Government of the People's Republic of China decides that the Protocol applies to the Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China.

Denemarken, 27 augustus 2002

With a territorial exclusion in respect of the Faroe Islands and Greenland.

Estland, 24 maart 2004

... pursuant to Article 19 paragraph 1 of the Protocol, the Republic of Estonia designated the Ministry of Environment as the national focal

point and the Ministry of Environment, the Ministry of Social Affairs and the Ministry of Agriculture as the competent national authorities.

EU (Europese Unie), 27 augustus 2002

The European Community declares that, in accordance with the Treaty establishing the European Community, and in particular Article 175(1) thereof, it is competent for entering into international agreements, and for implementing the obligations resulting therefrom, which contribute to the pursuit of the following objectives:

- preserving, protecting and improving the quality of the environment;
- protecting human health;
- prudent and rational utilisation of natural resources;
- promoting measures at international level to deal with regional or worldwide environmental problems.

Moreover, the European Community declares that it has already adopted legal instruments, binding on its Member States, covering matters governed by this Protocol, and will submit and update, as appropriate, a list of those legal instruments to the Biosafety Clearing House in accordance with Article 20(3)(a) of the Cartagena Protocol on Biosafety.

The European Community is responsible for the performance of those obligations resulting from the Cartagena Protocol on Biosafety which are covered by Community law in force.

The exercise of Community competence is, by its nature, subject to continuous development.

Luxemburg, 28 augustus 2002

Désignation de l'autorité nationale compétente et correspondant national
Ministère de la Santé

Allée Marconi

Villa Louvigny

L-2120 Luxembourg

Fax: (352)26 20 01 47

E-mail: marcel.bruch@ms.etat.lu

Nieuw-Zeeland, 24 februari 2005

... consistent with the constitutional status of Tokelau and taking into account the commitment of the Government of New Zealand to the development of self-government for Tokelau through an act of self-determination under the Charter of the United Nations, this ratification shall not extend to Tokelau unless and until a Declaration to this effect is lodged by the Government of New Zealand with the Depository on the basis of appropriate consultation with that territory.

Syrië, 1 april 2004

[The Government of the Syrian Arab Republic]... affirms, however, that the accession of the Syrian Arab Republic to the said Protocol in no way

signifies recognition of Israel nor shall it be conducive to entry into any dealings therewith in respect of matters governed by that Protocol.

Aanvullend Protocol van 15 oktober 2010

Bekracting, aanvaarding, goedkeuring of toetreding zijn voorzien in artikel 18, eerste lid.

Partij	Onder-tekening	Ratificatie	Type [*]	In werking	Opzeg-ging	Buiten werking
Bulgarije	11-05-11					
Colombia	07-03-10					
Denemarken	07-03-11					
EU (Europese Unie) [*]	11-05-11					
Finland	11-05-11					
Frankrijk	11-05-11					
Hongarije	11-05-11					
Ierland	11-05-11					
Italië	14-06-11					
Letland [*]	11-05-11					
Litouwen [*]	11-05-11					
Luxemburg	11-05-11					
Mauritanië	18-05-11					
Montenegro [*]	11-05-11					
Nederlanden, het Koninkrijk der	07-03-11					
Oostenrijk	11-05-11					
Panama	03-05-11					
Peru	04-05-11					
Roemenië	11-05-11					
Slovenië	11-05-11					
Tsjechië [*]	11-05-11					

Partij	Ondertekening	Ratificatie	Type*	In werking	Opzegging	Buiten werking
Tunesië	11-05-11					
Zweden	07-03-11					
Zwitserland	11-05-11					

* O=Ondertekening zonder voorbehoud of vereiste van ratificatie, R=Bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of kennisgeving, T=Toetreding, VG=Voortgezette gebondenheid, NB=Niet bekend

G. INWERKINGTREDING

Zie *Trb.* 2003, 137.

De bepalingen van het Aanvullend Protocol van 15 oktober 2010 zullen ingevolge artikel 18, eerste lid, in werking treden op de negentigste dag na de datum van de nederlegging van de veertigste akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding door staten of regionale organisaties voor economische integratie die partij zijn bij het Protocol.

Voor de staat of regionale organisatie die hierna zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding nederlegt, treedt het Aanvullend Protocol ingevolge artikel 18, tweede lid, in werking op de negentigste dag na de datum van nederlegging van de akte of op de datum waarop het Protocol voor die staat of regionale organisatie voor economische integratie in werking treedt, indien deze datum later valt.

J. VERWIJZINGEN

Zie *Trb.* 2000, 100 en *Trb.* 2003, 137.

Overige verwijzingen

Titel : Handvest van de Verenigde Naties;
San Francisco, 26 juni 1945
Laatste *Trb.* : *Trb.* 2011, 57

Uitgegeven de zeventiende augustus 2011.

De Minister van Buitenlandse Zaken,

U. ROSENTHAL